

<https://doi.org/10.31874/2520-6702-2021-11-1-144-157>

УДК 378.881.1:811.161.2

Гуменюк Ірина

Методика навчання української мови за професійним спрямуванням як галузь української лінгводидактики

Анотація

Актуальність теми статті визначається необхідністю дослідження об'єктивних передумов становлення й розвитку методики навчання української мови за професійним спрямуванням як молодій галузі лінгводидактики, а також створення цілісної науково-методичної системи викладання названого курсу в педагогічних закладах вищої освіти. Метою роботи є з'ясування сутності поняття «методика навчання української мови за професійним спрямуванням», специфіки формування цієї галузі лінгводидактики, її міжнаукових основ, процесуальної структури та закономірностей історичного розвитку. Методологічну основу дослідження склали: порівняльний, ретроспективний, системно-хронологічний підходи. У роботі використано комплекс методів: рефлексивного й порівняльного аналізу, візуалізації, математично-статистичного опрацювання, узагальнення.

У статті виділено 5 базових наукових платформ, які забезпечують теоретико-методологічне наповнення галузі: лінгвістичну, документознавчу, науково-дослідницьку, психологічну, професійно-педагогічну. Акцентовано на тому, що розвиток методики навчання української мови за професійним спрямуванням як новітньої галузі лінгводидактики вимагає синтезу теоретичних і прикладних аспектів з метою формулювання вихідних положень і створення самостійних науково-методичних досліджень у цій сфері, що, своєю чергою, здійснюють зворотний вплив на практику навчання української мови за професійним спрямуванням. Дослідження історичного минулого, зокрема періоду зародження навчального курсу, показало, що становлення методики навчання цієї дисципліни як галузі української лінгводидактики відбувалося на вимогу часу й на основі практичного досвіду навчання.

На основі вивчення динаміки наукового інтересу до методики навчання української мови за професійним спрямуванням за період 1994-2020 років встановлено низький рівень розгляду методичних аспектів викладання курсу в наукових публікаціях (10%), що визнано недостатнім для побудови цілісної науково-методичної системи викладання цієї дисципліни студентам педагогічних закладів вищої освіти.

Ключові слова: компетентнісна парадигма, методика навчання української мови за професійним спрямуванням, методична система, міжнаукові основи, професійне спілкування.

Вступ

Методика навчання української мови за професійним спрямуванням виокремлюється як молода галузь української лінгводидактики, що в сучасному її наповненні у педагогічних ЗВО пов'язана з методикою навчання української мови, методиками навчання документознавства та основ наукових досліджень. Однак для процесу її розвитку характерні

свої особливості, оскільки простежується чіткий зв'язок з професійною педагогікою, зокрема з педагогікою вищої школи.

Вивчення еволюційних змін у змісті науково-методичних напрацювань періоду існування української мови за професійним спрямуванням як навчальної дисципліни дасть можливість визначити основні аспекти становлення методики навчання цього курсу й окреслити перспективи її подальшого розвитку. Актуальність проблеми підтверджується необхідністю створення цілісної методичної системи навчання курсу, спрямованої на формування професійного мовлення студентів, що не обмежується дублюванням інформації дисципліни «Сучасна українська мова», а ґрунтується на сучасних лінгвістичних тенденціях з відповідною професійною адаптацією матеріалу. Орієнтиром у цьому процесі повинна виступати компетентнісна лінгводидактична парадигма як мета і кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням (УМзаПС).

Метою роботи є з'ясування сутності поняття «методика навчання української мови за професійним спрямуванням», специфіки формування цієї галузі лінгводидактики, її міжнаукових основ, процесуальної структури та закономірностей історичного розвитку.

Уточнення сутності поняття «методика навчання української мови за професійним спрямуванням» (МНУМзаПС) базуватиметься на концептуальних визначеннях методики конкретного навчального предмета як: 1) «галузі педагогічної науки, що досліджує зміст навчального предмета й характер навчального процесу, який сприяє засвоєнню учнями (студентами – авт.) необхідного рівня знань, умінь та навичок, розвитку мислення школярів (студентів – авт.), формуванню світогляду і виховання якостей громадянина своєї країни» (Гончаренко, 2000: 88); 2) «часткової дидактики, теорії навчання певного навчального предмета» (Гончаренко, 1997: 206); 3) «сукупності упорядкованих знань про принципи, зміст, методи, засоби і форми організації навчально-виховного процесу з окремих навчальних дисциплін, що забезпечують розв'язання завдань» (Хайчіна, 2012).

З врахуванням тісного зв'язку будь-якої методики навчального предмета з базовою наукою специфіка МНУМзаПС виявляється в таких аспектах: 1) міждисциплінарний характер базових наукових знань, які складають теоретичну основу МНУМзаПС (лінгвістика, документознавство, основи наукових досліджень, комунікативна лінгвістика, психологія, професійна педагогіка); 2) значна частка прикладних досліджень поряд із теоретичним наповненням відповідних тем (досвід роботи викладачів, апробація технологій, методичного забезпечення, педагогічний експеримент та ін.); 3) виникнення самостійних методичних досліджень як результат розвитку МНУМзаПС.

Отже, на основі викладеного формулюємо визначення терміна «методика навчання української мови за професійним спрямуванням» – це прикладна галузь української лінгводидактики, яка на основі теоретичної діяльності в міждисциплінарному контексті та практики навчання студентів здійснює самостійні методичні дослідження в напрямку оптимізації процесу навчання УМзаПС відповідно до її компетентнісної парадигми. Тракування поняття «компетентнісна парадигма навчальної дисципліни» здійснено в окремому дослідженні на основі з'ясування етимології та сутності понять «парадигма» й «педагогічна парадигма» і сформульовано як «складне багаторівневе утворення, що будується на основі градаційної структури організації навчального процесу та вміщує в собі максимальний перелік компетентностей, оволодіння якими є метою й кінцевим результатом навчання» (Гуменюк, 2019: 193).

Методи дослідження

Методологічну основу дослідження склали: порівняльний, ретроспективний, системно-хронологічний підходи. У роботі використано комплекс методів: рефлексивного й порівняльного аналізу, узагальнення – для опрацювання інформаційного простору проблеми, візуалізації – для відтворення процесуальної структури МНУМзаПС, математично-статистичного опрацювання – для періодизації та визначення рівня розгляду проблеми.

Результати дослідження

У процесі аналізу міжнаукових основ МНУМзаПС виділено 5 базових наукових платформ, які забезпечують теоретико-методологічне наповнення галузі. Зокрема, лінгвістичні основи (в тому числі комунікативної лінгвістики) організують сприйняття і розуміння: 1) загальнономовознавчої інформації, спрямованої на усвідомлення ролі української мови в житті нації та розвитку суспільства; 2) стилістичної диференціації сучасної української літературної мови; 3) специфіки професійного спілкування як міжстильового феномена; 4) унормованості як основної ознаки літературної мови; 5) термінологічної системи майбутньої професійної діяльності; 6) комунікативно-лінгвістичних аспектів професійного мовлення.

Документознавчі основи МНУМзаПС забезпечують інформаційну підтримку складання й оформлення основних видів документів, потенційно важливих для майбутньої професійної діяльності студентів, зокрема: 1) розуміння поняття, призначення й принципів класифікації документів; 2) засвоєння основних вимог до змісту й оформлення документів, їх структури відповідно до чинного державного стандарту; 3) опанування основних вимог до мовних засобів у документах; 4) вироблення навичок складання документів з кадрово-контрактних питань і довідково-інформаційної документації.

Науково-дослідницьку платформу МНУМзаПС становлять змістові елементи, спрямовані на ознайомлення студентів з особливостями наукового викладу інформації та оформлення результатів наукових досліджень, зокрема: 1) анотування й реферування наукових текстів; 2) складання плану, тез, конспектування як засобів організації інтелектуальної діяльності; 3) правила складання бібліографічного опису джерел та оформлення покликань; 4) вимоги до написання наукової статті; 5) редагування наукових і професійно спрямованих текстів.

Говорячи про психологічні основи МНУМзаПС, варто зазначити, що опанування специфікою професійного спілкування майбутніми педагогами неможливе без врахування психологічних основ педагогічної комунікації. Формування підприємницької компетентності, зокрема часової та прагматичної її складових, базується на психологічних якостях особистості. Загалом мотиваційний аспект навчання, формування ставлення студентів до цього процесу, активізація їх діяльності здійснюється з врахуванням системи ціннісних орієнтацій особистості, а отже, є сферою досліджень психологічної науки.

Професійна педагогіка як базова наукова платформа МНУМзаПС визначає основи теорії навчання у вищій школі, враховуючи її дидактичні проблеми й світові тенденції.

Отже, теоретична основа МНУМзаПС не може бути монопредметною, оскільки виникає як синтез кількох базових наук, створюючи нову галузь української лінгводидактики. Практична діяльність викладачів у процесі навчання УМзаПС, конструювання найбільш ефективних технологій навчання курсу, створення методичного забезпечення та

експериментальна перевірка ефективності дібраних методів, прийомів і форм навчання складають прикладний аспект функціонування МНУМзаПС.

Розвиток МНУМзаПС як новітньої галузі лінгводидактики вимагає синтезу теоретичних і прикладних аспектів з метою формулювання вихідних положень і створення самостійних науково-методичних досліджень у цій сфері, що, своєю чергою, здійснюють зворотний вплив на практику навчання УМзаПС. Оскільки необхідність мовно-професійної підготовки фахівців різних галузей спричинила появу специфічного курсу (УМзаПС) наприкінці 20 ст., то закономірним стає процес його концептуально-методологічного обґрунтування. Процесуальну структуру МНУМзаПС відображено на рис. 1.

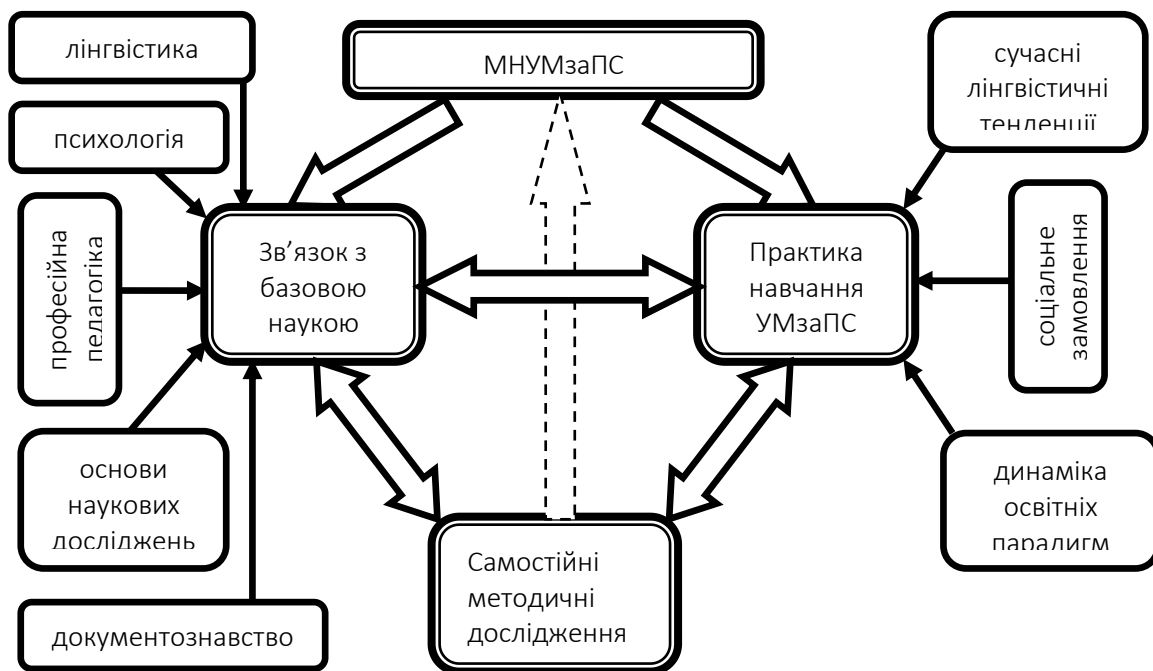

Рис. 1. Процесуальна структура методики навчання української мови за професійним спрямуванням

Дослідження історичного минулого, зокрема періоду зародження УМзаПС, показало, що становлення методики навчання цієї дисципліни як галузі української лінгводидактики відбувалося на вимогу часу й на основі практичного досвіду навчання, що відобразилося в створенні першого в історії України підручника для вивчення українського ділового мовлення (Паламар, Кацавець, 1993). Тобто практичний аспект ліг в основу виникнення МНУМзаПС, випереджаючи теорію.

Здійснений аналіз наукового інформаційного простору в контексті виникнення й утвердження УМзаПС як навчальної дисципліни дозволив визначити хронологічні етапи становлення та розвитку МНУМзаПС. Для систематизації наукового доробку ми уклали хронологічний бібліографічний покажчик праць з УМзаПС у наукових виданнях кінця ХХ – початку ХХІ ст., у якому зібрано публікації на тему викладання досліджуваного курсу стосовно всіх напрямків навчання. Динаміку наукового інтересу до методики навчання УМзаПС відображено на діаграмі (рис. 2).

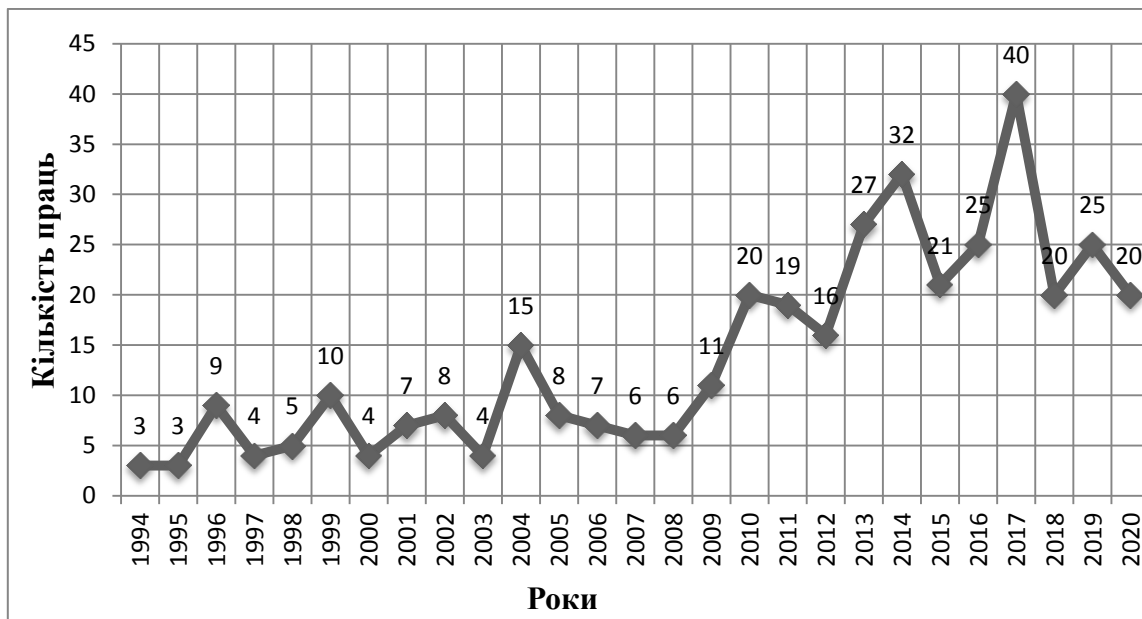

Рис. 2. Динаміка наукового інтересу до МНУМзаПС (1994-2020 рр.)

Науково-дослідна робота з окремих аспектів вивчення українського ділового мовлення започатковується у 1994-1995 роках у працях, орієнтованих на заклади вищої освіти аграрного профілю (Михайлюк, 1994), та спрямованих на вивчення мовного курсу у професійній школі (Головата, 1995; Сушевський, 1995). Перші теоретико-методологічні дослідження проблем тогочасної мовної освіти позначені 1996 роком (Бондаренко, 1996; Мацько, 1996).

Експериментальні науково-обґрунтовані дослідження проблем методики навчання українського професійного мовлення припадають на 1999-2002 роки, однак спрямовані вони на підвищення методичного рівня навчання державної мови студентів економічних спеціальностей (Костиця, 2002). З 2003 року розпочинається кардинально інший етап у становленні МНУМзаПС, пов'язаний із періодом утвердження нової навчальної дисципліни (УМзаПС замість ділової української мови) та встановлення її змісту. Наукові дослідження цього часу містять концептуальні підходи до ефективної організації роботи з вивчення УМзаПС, спроби моделювання курсу, визначення його лінгвістичних засад, компетентнісної парадигми, створення супровідних спецкурсів (Тищенко, 2003; Дорошенко, 2004; Лукаш, 2004). Однак дослідження проблематики викладання цієї дисципліни в педагогічних ЗВО бере початок із 2006 року, який можна вважати стартовим для реалізації МНУМзаПС у підготовці майбутніх педагогів (Попова, 2010; Гуменюк, 2014; Лященко, 2014). Кількісний аналіз науково-методичних праць щодо вдосконалення МНУМзаПС у педагогічних ЗВО за період 1994-2020 рр. підтвердив припущення про низький рівень розробленості проблеми. Із загальної кількості опрацьованих джерел (375 публікацій) тільки 38 присвячені розгляду методичних аспектів викладання УМзаПС майбутнім педагогам, що становить 10 %. Такий рівень дослідження проблеми вважаємо недостатнім для побудови цілісної науково-методичної системи викладання цієї дисципліни студентам педагогічних ЗВО, а отже, існує нагальна необхідність у такому векторі наукової роботи.

З 2010 року межі наукових інтересів методики навчання української мови за професійним спрямуванням у різних профілях значно розширилися. Вони охоплюють не тільки особливості педагогічної діяльності щодо формування професійно-мовленнєвих навичок чи культури ділового спілкування, але й у своїй сукупності формують певну концепцію викладання УМзаПС, що отримує кілька векторів реалізації: 1) комунікативно-когнітивний підхід до навчання української мови залежно від майбутньої фахової діяльності студентів; 2) активізація, диференціація та індивідуалізація навчання засобами сучасних інформаційних технологій; 3) реалізація компетентнісної освітньої парадигми в процесі викладання навчального курсу; 4) акцент на навчальній самостійності студентів як складової професійної компетентності; 5) використання інноваційних технологій навчання на заняттях УМзаПС; 6) застосування досягнень прагмалінгвістики в контексті формування змісту навчання УМзаПС.

Означені напрямки теоретико-методичних напрацювань створили підґрунтя для проведення тривалих експериментальних досліджень з метою побудови методичних систем, які комплексно розкривають різні аспекти процесу навчання УМзаПС в українських ЗВО. Так, науково-методичну систему формування мовленнєвої професійної компетенції студентів-економістів під час опанування дисципліни «УМзаПС» та спецкурсів «Основи культури спілкування», «Культура професійного мовлення» презентовано в дослідженні В. Борисенко. В основу розробленої науково-методичної системи покладено «...особистісно орієнтований підхід, моделювання професійних ситуацій мовлення, поєднання навчального матеріалу з української мови з матеріалом фахових дисциплін, упровадження в навчання тренінгів, ділових ігор, створення професійно орієнтованого середовища, нестандартних підходів, продовження терміну навчання мови тощо» (Борисенко, 2010: 15).

Методична система розвитку українського професійного мовлення студентів ЗВО нефілологічного профілю І. Дроздової ґрунтується на розробленій авторкою концепції розвитку професійного мовлення в процесі вивчення курсу УМзаПС. В основу авторської програми лягли такі основні «концептуальні положення: 1) практичний курс з української мови за професійним спрямуванням спирається на науково обґрунтовану професійно орієнтовану лінгвометодичну основу; 2) процес підготовки студента-нефілолога з метою навчання української мови як засобу отримання знань за фахом передбачає високий рівень мовної компетенції; 3) базовою лінгвістичною дисципліною для побудови лінгвістично обґрунтованої методичної системи навчання мови як мови спеціальності є лінгвістика тексту» (Дроздова, 2011: 23).

Методика формування культури українського діалогічного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей у процесі вивчення курсу УМзаПС була предметом експериментального дослідження О. Орлової (Орлова, 2015). Найбільш ефективними формами роботи в згаданому напрямку визначено рольові ділові ігри та моделювання професійних ситуацій з вказівкою на недосконалість підручників з УМзаПС щодо формування культури діалогічного мовлення студентів-нефілологів.

Авторську методику формування мовнокомунікативної компетентності майбутніх фахівців лісотехнічних спеціальностей пропонує О. Гриджук. Базовим у цьому процесі визначено лінгвістичний компонент, оскільки «в його основу закладено належне засвоєння норм сучасної української літературної мови, розвиток практичних навичок систематичного дотримання їх і в усному, і в писемному мовленні» (Гриджук, 2018: 11). Завдяки ґрунтовно сконструйованому експериментальному дослідженню доведено, що опанування курсу

«УМзаПС» та спецкурсу «Фахова термінологія» значно підвищує рівень термінологічної компетентності студентів.

Етап 2017-2020 рр. позначений суттєвою активізацією науково-методичних досліджень, спрямованих на вдосконалення методики навчання УМзаПС. Саме в цей час спостерігається найбільша кількість публікацій за весь досліджуваний період існування дисципліни у всіх її модифікаціях. Робота ведеться в напрямках формування мовної та мовленнєвої культури під час вивчення курсу, застосування лінгвістичного та культурологічного підходів, інтерактивних технологій навчання, формування документознавчої та термінологічної компетентностей тощо. Водночас окреслюються нові для МНУМзаПС напрямки досліджень: вдосконалення традиційної методики інформаційно-комунікаційними технологіями, розробка методів подолання комунікативних девіацій, розвиток наукової мови студентів і редагування текстів офіційно-ділового стилю та ін. Зокрема, специфіку викладання дисципліни «УМзаПС» та засоби її сучасної інформаційно-технологічної підтримки проаналізовано в педагогічному дискурсі (Громко, 2017; Лисак, 2018). Автори актуалізують проблему розробки електронних засобів навчання УМзаПС як елементів навчального комплексу дисципліни. «Перспективною формою функціонування медіаосвіти в українському освітньому просторі є її інтеграція з гуманітарними дисциплінами, передбаченими навчальними планами підготовки бакалаврів педагогічного та інших напрямів» (Деркач, 2017: 72). Як окрему технологію навчання УМзаПС науковці виділяють профільну адаптацію самостійної роботи студентів, наголошуючи на основних напрямках її реалізації: профільна адаптація навчально-методичного комплексу, профілізація самостійної роботи, індивідуалізація поточного і підсумкового контролю знань студентів, урізноманітнення форм і методів організації самостійної та індивідуальної роботи (Лещенко, Шарбенко, Юфименко, 2017). Тексточентричну технологію навчання УМзаПС розкрито в економічному та медичному дискурсах (Сидорчук, 2018; Солодюк, 2018). У курсі УМзаПС знаходять відображення елементи академічного письма (Грицаєнко, 2019), української літератури (Колесник, 2019) та медіаосвіти (Онкович, Боголюбова, Флегонтова, 2020).

150

Коло методичних проблем, які досліджує МНУМзаПС на сучасному етапі, поступово розширюється завдяки глобальним освітнім трансформаціям. Зокрема, підіймається проблема профільної адаптації УМзаПС відносно майбутньої професійної діяльності студентів, оскільки наявне методичне забезпечення курсу зазвичай має ознаки універсальності та не враховує специфіки його призначення за кожною освітньою програмою. Окремої уваги заслуговують проблеми трансформації змісту дисципліни в контексті сучасних мовознавчих тенденцій (Гуменюк, 2016), адаптації форм, методів і засобів до дистанційного проведення занять, використання елементів медіадидактики в навчальному процесі (Деркач, 2017; Лисак, 2018). Однак згадані дослідження мають фрагментарний, різнопрофільний характер, а тому не створюють цілісного уявлення про ефективну методичну систему навчання УМзаПС. Прикладні напрацювання повинні бути обґрунтованими й узагальненими в теоретико-методологічному аспекті МНУМзаПС як перспективній галузі української лінгводидактики. Адже аналізований курс на багатьох спеціальностях ЗВО залишається єдиною мовознавчою дисципліною і процес його вивчення повинен стати наступним, вищим етапом формування мовної особистості фахівця. А методика навчання української мови за професійним спрямуванням – логічним продовженням досліджень змісту, форм, принципів, способів і засобів навчання української мови як державної у вищій школі.

Висновки

Таким чином, методика навчання української мови за професійним спрямуванням характеризується міждисциплінарністю, практичним спрямуванням досліджень і їх трансформацією в самостійні методичні розробки, що свідчить про її розвиток як окремої галузі української лінгводидактики. Теоретико-методологічне наповнення МНУМзаПС базується на лінгвістичній, документознавчій, психологічній, науково-дослідницькій і професійно-педагогічній наукових платформах, що складають її процесуальну структуру. Аналіз динаміки наукового інтересу до МНУМзаПС у хронологічних межах дослідження (1994-2020 рр.) показав активізацію науково-методичної діяльності у період 2017-2020 рр., що відобразилося на кількості та змістовому наповненні наявних напрацювань.

Перспективу розвитку галузі становить розробка науково обґрунтованих, практично перевірених методичних комплексів, створених із врахуванням базових наукових платформ дисципліни, глобальних освітніх та лінгвістичних тенденцій, суспільних вимог до підготовки педагогічних кадрів, що повинно знайти відображення в процесі розвитку методики навчання української мови за професійним спрямуванням як галузі української лінгводидактики.

Бібліографічні посилання

- Бондаренко, Н. (1996). Державна мова у контексті мовної освіти. *Дивослово*, 4, 30-33.
- Борисенко, В. В. (2010). Формування мовленнєвої професійної компетенції майбутніх фахівців економічного профілю. Автореф....канд. пед. наук. 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). Київ.
- Головата, Л. (1995). Мовний курс на нефілологічних факультетах. *Дивослово*, 7, 24-28.
- Гончаренко, С. У. (2000). *Методика як наука*. К.: Либідь.
- Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. К.: Либідь.
- Гриджук, О. Є. (2018). Теоретико-методичні засади формування мовнокомунікативної компетентності майбутніх фахівців лісотехнічних спеціальностей. Автореф. ... док. пед. наук. 13.00.02 «Теорія та методика навчання (українська мова)». Херсон.
- Грицаєнко, Л. М. (2019). Впровадження елементів академічного письма при викладанні дисципліни «Ділова українська мова» для майбутніх педагогів. *Сучасні тенденції та фактори розвитку педагогічних та психологічних наук: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Київ, 1-2 лютого 2019 року. Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», Ч. 1, 51-55.
- Громко, Т. В. (2017). Специфіка викладання навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Педагогічні науки*, Вип. 156, 61-66.
- Громко, Т. В. (2017). Сучасна інформаційно-технологічна підтримка вивчення української мови (за професійним спрямуванням). *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Педагогічні науки*, Вип. 150, 50-53.
- Гуменюк, І. М. (2019). Компетентнісна лінгводидактична парадигма як кінцевий результат навчання української мови за професійним спрямуванням. *Науковий вісник Львівської Академії. Серія: Педагогічні науки*, 6, 190-195.
- Гуменюк, І. М. (2016). Реалізація прагмалінгвістичних категорій у змісті мовно-професійної підготовки фахівців початкової школи. *Гірська школа Українських Карпат*, 14, 170-173.
-

- Гуменюк, І. М. (2014). Формування термінологічної компетенції студентів у контексті викладання дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Освітній простір України*, 3, 52-57.
- Деркач, Л. М. (2017). Інтеграція засобів медіаосвіти в навчання української мови (за професійним спрямуванням) майбутніх педагогів. *Інформаційні технології і засоби навчання*, Т. 59, Вип. 3, 62-75.
- Дорошенко, С. (2004). Новій навчальній дисципліні – нову концепцію. *Вісник Сумського державного університету. Серія: Філол. Науки*, 1, 5-8.
- Дроздова, І. П. (2011). Теоретико-методичні засади розвитку українського професійного мовлення студентів вищих навчальних закладів нефілологічного профілю. Автореф. ... док. пед. наук. 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). Херсон.
- Колесник, А. В. (2019). Українська література як підґрунтя патріотичного виховання на заняттях з «Української мови (за професійним спрямуванням)». *Мова і право: матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару* (м. Дніпро, 06 листопада 2019 р.). Дніпро: ДДУВС, 33-35.
- Костриця, Н. М. (2002). Формування українського професійного мовлення у студентів вищих навчальних закладів економічної освіти України. Автореф. ... канд. пед. наук. 13.00.02 – теорія і методика навчання (укр. мова). Київ.
- Лисак, Л. К. (2018). Методика забезпечення курсу «Українська мова (за професійним спрямуванням)» електронними освітніми ресурсами. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Педагогічні науки*, Вип. 82(1), 147-150.
- Лещенко, Т. О., Шарбенко, Т. В., & Юфименко, В. Г. (2017). Профільна адаптація самостійної роботи студентів як технологія навчання предмета «Українська мова за професійним спрямуванням». *Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю*, м. Полтава, 23 березня 2017 р. Полтава, 83–85.
- Лукаш, Г. (2004). До питання про лінгвістичні засади навчальної дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)». *Вісник Сумського державного університету. Серія: Філологічні науки*, 1(60), 109-113.
- Лященко, М. (2014). Українська мова за професійним спрямуванням як складова лінгвістичної освіти майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*, 5, 47-49.
- Мацько, Л. (1996). Українська мова у вищій школі України. *Дивослово*, 11, 24-26.
- Михайлюк, В. О. (1994). Форми організації практичного курсу українського ділового мовлення у вузах аграрного профілю. *Матеріали науково-теоретичної конференції Миколаївського сільськогосподарського інституту*. Миколаїв, 51-53.
- Онкович, Г., Боголюбова, М., Флегонтова, Н. (2020). Медіаосвіта як технологія при вивченні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». *Нові технології навчання: збірник наукових праць*. ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Київ, Вип. 94, 253-259.
- Орлова, О. П. (2015). Формування культури українського діалогічного мовлення студентів нефілологічних спеціальностей. Автореф. ... канд. пед. наук. 13.00.02 – теорія і методика навчання (укр. мова). Тернопіль.
- Паламар, Л. М., & Кацавець, Г. М. (1993). *Мова ділових паперів : навчальний посібник для студентів ВНЗ*. Київ : Либідь.
- Попова, О. (2010). Психолінгвістичні засади професійного мовлення вчителя початкової школи. *Укр. мова та література в школі*, 1, 29-34.
-

-
- Сидорчук, І. О. (2018). Використання фахових текстів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням з метою формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів економічних спеціальностей. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 2, 149-156.
- Солодюк, Н. В. (2018). Дидактичний потенціал навчальних текстів на заняттях української мови (за професійним спрямуванням) для студентів вищих закладів освіти медичного профілю. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, 3, 265-270.
- Сушевський, Б. (1995). Вивчення мови у професійній школі: досвід І.І. Шостак і В.М. Кубарич. *Дивослово*, 1, 49-51.
- Тищенко, О. (2003). Модель курсу «Мова професійного спілкування». *Дивослово*, 3, 30-56.
- Хайчіна, Ю. (2012). *Словник педагогічних термінів від К до Я*. Кременчук. http://www.model.poltava.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=579:2012-12-18-17-32-37&catid=102:2012-11-21-09-00-45

References

- Bondarenko, N. (1996). Derzhavna mova u konteksti movnoi osvity. [State language in the context of language education]. *Dyvoslovo*, 4, 30-33. (in Ukrainian).
- Borysenko, V. V. (2010). Formuvannia movlennievoi profesiinoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilu. [Formation of speech professional competence of future specialists of economic profile]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv. (in Ukrainian).
- Holovata, L. (1995). Movnyi kurs na nefilologichnykh fakultetakh. [Language course at non-philological faculties]. *Dyvoslovo*, 7, 24-28. (in Ukrainian).
- Honcharenko, S. U. (2000). *Metodyka yak nauka. [Methodology as a science]*. K.: Lybid. (in Ukrainian).
- Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. [Ukrainian pedagogical dictionary]*. K.: Lybid. (in Ukrainian).
- Hrydzhuk, O. Ye. (2018). Teoretyko-metodychni zasady formuvannia movnokomunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv lisotekhnichnykh spetsialnostei. [Theoretical and methodological principles of formation of linguistic and communicative competence of future specialists in forestry specialties]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kherson. (in Ukrainian).
- Hrytsaienko, L. M. (2019). Vprovadzhennia elementiv akademichnoho pysma pry vykladanni dystsypliny «Dilova ukrainska mova» dlia maibutnikh pedahohiv. [Implementation of elements of academic writing while teaching the « Business Ukrainian Language» discipline to future pedagogues]. *Suchasni tendentsii ta faktory rozvytku pedahohichnykh ta psykhologichnykh nauk: materialy Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*, m. Kyiv, 1-2 liutoho 2019 roku. Kyiv: HO «Kyivska naukova orhanizatsiia pedahohiky ta psykhologii», Ch. 1, 51-55. (in Ukrainian).
- Hromko, T. V. (2017). Spetsyfika vykladannia navchalnoi dystsypliny «Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam)». [Specifics of teaching the discipline «Ukrainian Language (for Professional Purposes)»]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Pedahohichni nauky*, Vyp. 156, 61-66. (in Ukrainian).

- Hromko, T. V. (2017). Suchasna informatsiino-tehnolohichna pidtrymka vyvchennia ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam). [Modern informational and technological support for the study of the Ukrainian language (for professional purposes)]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Pedahohichni nauky*, Vyp. 150, 50-53. (in Ukrainian).
- Humeniuk, I. M. (2019). Kompetentnisna linhvodydaktychna paradyhma yak kintsevyi rezultat navchannia ukrainskoi movy za profesiinym spriamuvanniam. [Linguodidactic competence paradigm as the end result of teaching Ukrainian language for professional purposes]. *Naukovyi visnyk Lotnoi Akademii. Seriya: Pedahohichni nauky*, 6, 190-195. (in Ukrainian).
- Humeniuk, I. M. (2016). Realizatsiia prahmalinhvistychnykh katehorii u zmisti movno-profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv pochatkovoї shkoly. [Implementation of pragmalinguistic categories in the content of language – professional training of primary school teachers]. *Hirska shkola Ukrainykh Karpat*, 14, 170-173. (in Ukrainian).
- Humeniuk, I. M. (2014). Formuvannia terminolohichnoi kompetentsii studentiv u konteksti vykladannia dystsypliny «Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam)». [Formation of terminological competence of students in the context of teaching the discipline «Ukrainian language (for professional purposes)»]. *Osvitnii prostir Ukrainy*, 3, 52-57. (in Ukrainian).
- Derkach, L. M. (2017). Intehratsiia zasobiv mediaosvity v navchannia ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam) maibutnykh pedahohiv. [Integration of media education in Ukrainian language teaching (for professional purposes) of future teachers.]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, vol. 59, issue. 3, 62-75. (in Ukrainian).
- Doroshenko, S. (2004). Novii navchalnii dystsyplini – novu kontseptsiiu. Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. [A new discipline - a new concept]. *Filolohichni nauky*, 1, 5-8. (in Ukrainian).
- Drozdova, I. P. (2011). Teoretyko-metodychni zasady rozvytku ukrainskoho profesiinoho movlennia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv nefilolohichnoho profiliiu. [Theoretical and methodological principles of development of Ukrainian professional speech of students of higher educational institutions of non-philological profile.]. *Extended abstract of candidates thesis*. Kherson. (in Ukrainian).
- Kolesnyk, A. V. (2019). Ukrainska literatura yak pidgruntia patriotychnoho vykhovannia na zaniattiakh z «Ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam)». [Ukrainian literature as a basis for patriotic education during classes of «Ukrainian Language (for Professional Purposes)»]. *Mova i pravo: materialy Vseukr. nauk.-prakt. seminaru (m. Dnipro, 06 lystopada 2019 r.)*. Dnipro: DDUVS, 33-35. (in Ukrainian).
- Kostrytzia, N. M. (2002). Formuvannia ukrainskoho profesiinoho movlennia u studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv ekonomichnoi osvity Ukrainy. [Formation of Ukrainian professional speech in students of higher educational institutions of economic education of Ukraine]. *Extended abstract of candidates thesis*. Kyiv. (in Ukrainian).
- Lysak, L. K. (2018). Metodyka zabezpechennia kursu «Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam)» elektronnyimi osvitnimi resursamy. [Methods of providing the course «Ukrainian language (for professional purposes)» with electronic educational resources.]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky*, Issue 82(1), 147-150. (in Ukrainian).
- Leshchenko, T. O., Sharbenko, T. V., Yufymenko, V. H. (2017). Profilna adaptatsiia samostiinoi roboty studentiv yak tekhnolohiia navchannia predmeta «Ukrainska mova za profesiinym
-

- сприямуванням». [Profile adaptation of independent work of students as a technology of teaching the subject of «Language for Professional Purposes»]. Innovatsiini tekhnologii v orhanizatsii samostiinoi roboty studentiv medychnykh osvitnikh zakladiv: materialy navch.-nauk. konf. z mizhnar. uchastiu, m. Poltava, 23 bereznia 2017 r. Poltava, 83-85. (in Ukrainian).
- Lukash, H. (2004). Do pytannia pro linhvistychni zasady navchalnoi dystsypliny «Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam)». [On the question of linguistic principles of the discipline «Ukrainian language (for professional purposes)»]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Filolohichni nauky*, 1(60), 109-113. (in Ukrainian).
- Liashchenko, M. (2014). Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam yak skladova linhvistychnoi osvity maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv. [Ukrainian language for professional purposes as a component of linguistic education of future primary school teachers.]. *Pochatkova shkola*, 5, 47-49. (in Ukrainian).
- Matsko, L. (1996). Ukrainska mova u vyshchii shkoli Ukrainy. [Ukrainian language in higher education in Ukraine]. *Dyvoslovo*, 11, 24-26. (in Ukrainian).
- Mykhailiuk, V. O. (1994). Formy orhanizatsii praktychnoho kursu ukrainskoho dilovoho movlennia u vuzakh aharnoho profiliiu. [Forms of organizing a practical course of Ukrainian business broadcasting in agricultural universities]. *Materialy naukovykh teoretychnoi konferentsii Mykolaivskoho silskohospodarskoho instytutu*, 51-53. (in Ukrainian).
- Onkovych, H., Boholiubova, M., Flehontova, N. (2020). Mediaosvita yak tekhnolohiia pry vyvchenni kursu «Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam». [Media education as a technology in studying the «Ukrainian Language for Professional Purposes» course]. *Novi tekhnolohii navchannia: zbirnyk naukovykh prats. DNU «Instytut modernizatsii zmistu osvity»*. Kyiv, Vyp. 94, 253-259. (in Ukrainian).
- Orlova, O. P. (2015). Formuvannia kultury ukrainskoho dialohichnoho movlennia studentiv nefilolohichnykh spetsialnostei. [Formation of the culture of Ukrainian dialogic speech of students of non-philological specialties]. *Extended abstract of candidates thesis*. Ternopil. (in Ukrainian).
- Palamar, L.M., Katsavets, H.M. (1993). *Mova dilovykh paperiv: navchalnyi posibnyk dlia studentiv VNZ. [The language of business papers: a textbook for university students]*. Kyiv. (in Ukrainian).
- Popova, O. (2010). Psykholinhvistychni zasady profesiinoho movlennia vchytelia pochatkovoii shkoly. [Psycholinguistic principles of professional speech of an elementary school teacher]. *Ukr. mova ta literatura v shkoli*, 1, 29-34. (in Ukrainian).
- Sydorchuk, I. O. (2018). Vykorystannia fakhovykh tekstiv na zaniattiakh z ukrainskoi movy za profesiinym spriamuvanniam z metoiu formuvannia profesiino-movlennievoi kompetentnosti studentiv ekonomichnykh spetsialnostei. [The use of professional texts in Ukrainian language for professional purposes classes in order to form the professional speech competence of students of economic specialties]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Pedahohichni nauky*, 2, 149-156. (in Ukrainian).
- Solodiuk, N. V. (2018). Dydaktychnyi potentsial navchalnykh tekstiv na zaniattiakh ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam) dlia studentiv vyshchykh zakladiv osvity medychnoho profiliiu. [Didactic potential of educational texts in Ukrainian language (for professional purposes) classes for students of higher education institutions of the medical profile]. *Visnyk*
-

Luhanskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky, 3, 265-270. (in Ukrainian).

Sushevskiy, B. (1995). Vychennia movy u profesiinii shkoli: dosvid I.I. Shostak i V.M. Kubarych. [Language learning in a vocational school: the experience of I.I. Shostak and V.M. Kubaric]. *Dyvoslovo*, 1, 49-51. (in Ukrainian).

Tyshchenko, O. (2003). Model kursu «Mova profesiinoho spilkuvannia». [Model of the course «Language of professional communication»]. *Dyvoslovo*, 3, 30-56. (in Ukrainian).

Khaichina, Yu. (2012). *Slovnnyk pedagogichnykh terminiv vid K do Ya*. [Dictionary of pedagogical terms from K to J]. Kremenchuk. http://www.model.poltava.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=579:2012-12-18-17-32-37&catid=102:2012-11-21-09-00-45 (in Ukrainian).

Humeniuk Iryna

Methodology of Ukrainian for Professional Purposes as a branch of Ukrainian language didactics

Abstract

The relevance of the topic of the article is determined by the necessity of studying the objective preconditions for the establishment and development of the methodology of teaching Ukrainian for Professional Purposes as a new branch of linguodidactics and creation of a holistic scientific and methodological system of teaching the course at pedagogical institutions of higher education. The work aims to figure out the essence of the “methodology of teaching Ukrainian for Professional Purposes” concept, the specificity of formation of this branch of linguodidactics, its interscientific bases, process structure, and regularities of historical development. The methodological basis of the research consists of the comparative, retrospective, systemic and chronological approaches. A set of methods has been used during the study: reflexive and comparative analysis, visualisation, mathematical and statistical processing, generalisation.

The article determines five fundamental scientific platforms that ensure the theoretical and methodological content of the branch of linguodidactics: the platforms of linguistics, documentation science, scientific research, psychology, professional pedagogy. The fact that the development of the methodology of teaching Ukrainian for Professional Purposes as a new branch of linguodidactics requires synthesis of theoretical and applied aspects for the formulation of initial statements and conduction of independent scientific and methodological research into this sphere, which, in its turn, has a reverse impact on the practice of teaching Ukrainian for Professional Purposes, has been emphasized. The study of the historical past, particularly the period of the emergence of the educational course, has shown that the formation of the methodology of teaching this discipline as a branch of Ukrainian linguodidactics had been taking place according to the requirements of the time and based on the practical experience of teaching.

Based on studying the dynamics of the scientific interest in the methodology of teaching Ukrainian for Professional Purposes between 1994 and 2020, a low level of consideration of the methodological aspects of teaching the course in scientific publications has been determined (10 %) and acknowledged as insufficient for the development of a holistic scientific and methodological system of teaching the discipline at pedagogical institutions of higher education.

Key words: competence paradigm, methodology of teaching Ukrainian for Professional Purposes, methodological system, interscientific bases, professional communication.

Інформація про автора:

Гуменюк Ірина

- кандидат філологічних наук, доцент
- Україна, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, доцент кафедри педагогіки початкової освіти
- E-mail: imix@ukr.net
- 0980002038
- ORCID.ORG/0000-0002-0790-6732

Humeniuk Iryna

- PhD in Philology, Associate Professor
- Ukraine, Vasyl Stefanyc Precarpathian National University, Department of Pedagogy of Primary Education